

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

РУСЕЦЬКИЙ Анатолій Анатолійович - головний науковий співробітник Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України

<https://orcid.org/0000-0003-2234-4392>

DOI:10.32782/EP.2020.2.5

УДК: 342.95 (477)

У статті розглянуті питання адміністративно-правового забезпечення суспільних відносин, які виникають у діяльності правоохоронних органів, а також їх основних особливостей. За допомогою аналізу наукових поглядів сформовано та надано авторське визначення понять «діяльність правоохоронних органів» та «адміністративно-правові відносини» (по відношенню до інституту суспільних відносин, що розглядається у даній статті). Відповідно до головної тематики цієї статті, було визначено характерні особливості як правоохоронної діяльності, так і адміністративно-правових відносин у діяльності правоохоронних органів.

Надано пропозиції стосовно вдосконалення деяких процедур здійснення професійної діяльності суб'єктів правоохоронної системи. Наголошено на важливості сучасного адміністративно-правового забезпечення їх повсякденної діяльності під час виконання правоохоронних завдань та функцій. Запропоновано внесення змін до профільного законодавства з метою підвищення ефективності правоохоронної діяльності та вдосконалення мотивувально-заохочуваних форм їх професійної діяльності.

Ключові слова: правоохоронні органи, адміністративно-правові відносини, правове забезпечення, правоохоронна система, державні органи, адміністративне право, законодавство.

Постановка проблеми

Специфіка та проблематика здійснення працівниками органів вітчизняної правоохоронної системи своєї повсякденної діяльності завжди була предметом регулювання з боку

адміністративно-правових норм. Питання, відповіді на які надаються у даній статті, є одними з найбільш актуальних у сфері правового регулювання та законодавчого забезпечення ефективної діяльності підрозділів із захисту правопорядку в Україні. Виходячи із фундаментального наукового тезису про те, що правоохоронна система будь-якої держави здатна надійно функціонувати лише за умови прозорої регламентації її повсякденної діяльності з боку законодавства, слід особливо наголосити на важливості реформувань у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Різноманітні питання, що стосуються адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, які виникають у діяльності правоохоронних органів України та специфічних рис цього процесу, були предметом дослідження багатьох науковців. Безпосередньо питання розгляду, вивчення та систематизації понятійних категорій у сфері запровадження принципово нових засобів та методів нагляд за належним додержанням законності у структурі державної системи країни, створення належних адміністративно-правових засад для ефективного здійснення вищенаведеного процесу, а також сучасна проблематика характерних його особливостей у сфері правопорядку, їх порівняння з ефективними системами правової охорони суспільних відносин в демократичних і розвинених країнах досліджувались такими вченими, як: О. М. Бандурка, А. Л. Борко, О. Г. Братко, М. М. Бур-

бика, М. Г. Вербенський, О. П. Гетьманець, С. М. Гусаров, І. П. Голосніченко, І. В. Зозуля, М. І. Іншин, Т. Є. Кагановська, Р. С. Мельник, О. І. Миколенко, О. М. Музичук, О. В. Негодченко, В. І. Олефір, Н. Л. Омельченко, П. В. Онопенко, М. П. Орзіх, А. М. Подоляка, В. В. Сокурєнко та ін. Проте, глибоке, комплексне дослідження названої проблематики ще не проводилось, а відсутність відповідної монографічної літератури ще раз свідчить як про її складність, так і про недостатню увагу до неї вчених-правознавців.

Метою даної статті є визначення характерних особливостей адміністративно-правових відносин у діяльності правоохоронних органів, а також визначення напрямків удосконалення законодавства, яке регулює діяльність правоохоронних органів. Також до мети написання цієї статті входить доведення шляхом наукового опрацювання вагомого впливу ефективної та дієвої фахової діяльності органів правопорядку на увесь без винятку державний правоохоронний механізм України.

Виклад основного матеріалу

Будучи одним із найголовніших об'єктів адміністративно-правового регулювання, сфера охорони прав і свобод людини і громадянина, а також підтримання належного рівня законності в державі є ключовим чинником у державно-владному механізмі країни. Щодо призначення цієї сфери, то її, як правило, слід тлумачити як фахову діяльність органів виконавчої влади, що спрямована на дієве здійснення правоохоронних функцій, які забезпечують і окреслюють існування вітчизняної правоохоронної сфери.

Проте, у результаті системних прорахунків, зловживання керівництвом правоохоронних органів України службовими повноваженнями, непродуманою кадровою політикою, вчинення корупційних та інших кримінальних правопорушень, рівень довіри до правоохоронної системи залишається низьким у порівнянні з іншими демократичними країнами, відповідно в очах вітчизняного й міжнародного суспільства українська правоохоронна система є дискредитованою. Саме тому наразі набирають своєї актуальності ті доцільні реформаторські ідеї та нововведення, які мають

спрямування на покращення ситуації у цій сфері.

Останнім часом серед векторів розвитку вітчизняної державної політики, що здійснюється відповідними компетентними органами, особливо виділяється діяльність щодо реформування практичної складової функціонування правоохоронної системи та впровадження принципово нових підходів службової діяльності.

Базуючись на вищенаведених твердженнях, варто зазначити, що адміністративно-правове регулювання діяльності правоохоронних органів є одним з найбільш важливих напрямків дослідження та аналізу нині наявних недоліків правоохоронної системи. Як правило, правове регулювання наразі трактується фахівцями як своєрідний засіб впливу державно-владних органів на правоохоронні відносини задля їх регламентації та спрямування на дотримання інтересів особи, держави і кожного громадянина.

Сам механізм регламентації адміністративно-правових засад повсякденного існування правоохоронної системи України є таким, на якому ґрунтуються ключові складові процесу створення ефективного та дієвого методу адміністративно-правового регулювання.

Правоохоронні органи України у науковій спільноті прийнято розглядати як з теоретичної, так і з законодавчої точки зору. Стосовно першого варіанту, то до нього слід включати ті органи, основним завданням яких є протидія злочинності, наприклад, поліцію, СБУ, прокуратуру, НАБУ, ДБР, САП, ДФС, а також розташовану окремо та відособлено від інших вітчизняну судову систему [1].

Також, що не менш важливо, теоретичною точкою зору «правоохоронними», тобто такими, що здійснюють протидію злочинності та правопорушенням, визнаються не тільки державні, але і приватні установи та організації. Мова йде про те, що такі приватні суб'єкти, як детективні бюро, охоронні організації, адвокатура, приватний нотаріат, внутрішні служби безпеки підприємств, — усе це вважається складовими частинами правоохоронної системи із широкої науково-теоретичної точки зору.

У цей же час, з точки зору українського законодавства, правоохоронними органами визнаються лише державні органи із відповідною компетенцією з протидії злочинності. Тобто до законодавчого переліку правоохо-

ронних структур відносяться лише такі, що наділені вищими органами керівництва країни законодавчо закріпленими владними повноваженнями зі здійснення правоохоронних функцій.

Серед нормативно-правових актів, які дають змогу ознайомитися з переліком визначених законодавством державних правоохоронних органів України, можна назвати Закон України «Про національну безпеку України», який визначає правоохоронні органи як такі, що спрямовані на належне дотримання безпеки у суспільстві та всередині країни, зокрема, і на які захист прав людини, громадянина та державної цілісності покладено Конституцією України [2].

Що стосується безпосередньо адміністративної сфери, то тут діяльність правоохоронних органів прийнято визначати здебільшого як одну із складових функціонування державного механізму. Через те, що в нашій державі наразі все ще відсутня цілком сформована правова та ліберально-демократична основа, на якій би базувалися всі необхідні для сучасної України цінності, у поєднанні з дієвим та ефективно функціонуючим державним механізмом, виникає гостра потреба у систематизації знань про повсякденне функціонування правоохоронних органів та їх фахову безпосередню діяльність.

Сама повсякденна діяльність органів і структур вітчизняної правоохоронної системи, а також їх науково-правниче вивчення та систематизація перебувають у тісному кореляційному взаємозв'язку та динамічній координації.

Науковці, які досліджували особливості адміністративно-правового регулювання різних напрямків правоохоронної діяльності схильні вважати, що правове регулювання необхідно визначати як регламентаційний вплив владно-розпорядчих органів держави на суспільні відносини, що здійснюється за допомогою цілковитого застосування всіх наявних юридичних засобів з метою їх впорядкування, закріплення, охорони та розвитку [3].

При розгляді нині наявної системи адміністративно-правового регулювання, що склалася шляхом тривалого процесу дослідження та наукової систематизації цієї сфери, можна вказати на те, що її варто поділяти на дві частини. Першу частину складають підзаконна

адміністративно-правова нормотворчість, що здійснюється суб'єктами реалізації державної публічної політики, а також безпосереднє виконання своїх прямих обов'язків співробітниками правоохоронних органів України у повній відповідності до згаданих підзаконних нормативно-правових актів. Другу – законодавчі норми, які містяться, як правило, в законах та визначають у зв'язку з чим: засади правоохоронної діяльності, напрямки правоохоронної діяльності, правовий статус правоохоронних органів, встановлюють юридичну відповідальність за вчинення протиправних дій тощо.

Необхідно підкреслити, що під дефініцією адміністративної правотворчості слід розуміти загальний та неопосередкований вплив тих регламентаційних правових актів, що були видані суб'єктами здійснення публічної політики держави (тобто державно-владними органами), на діяльність органів правопорядку і, окрім цього, на функціонування суспільних відносин взагалі.

Треба додати, що впровадження у вітчизняну державно-владну систему принципів і способів належного забезпечення всіх наявних прав і обов'язків кожної зі сторін публічних адміністративних правовідносин стало можливим шляхом практичної реалізації адміністративно-правових норм.

До правоохоронної діяльності науковці включають визначені чинним законодавством засоби адміністративного впливу на правопорушників. Ті суб'єкти, які вчиняють дії, що порушують охоронювані державою норми, зокрема права, свободи та законні інтереси фізичних і юридичних осіб, або ж загрожують вільній реалізації законослухняними суб'єктами своїх вищезгаданих прав, неодмінно повинні нести відповідальність за свої діяння.

З-поміж елементів адміністративно-правового регулювання можна відзначити застосування адміністративно-правових норм як складової частини регуляторного впливу на суспільні відносини. Також, походячи з того, що досягнення високої ефективності та стабільності процесу внутрішньої і зовнішньої взаємодії між суб'єктами є можливим лише за умови впровадження дієвих адміністративно-правових відносин, зазначається, що останнє і є головною метою функціонування адміністративно-правового регулювання. У той же час

сам процес застосування суб'єктами права адміністративно-правових норм в адміністративно-правових відносинах є ключовим і формуючим елементом системи правового регулювання [4].

Однією з найважливіших стадій механізму здійснення адміністративно-правового регулювання стосовно правоохоронної сфери є процеси започаткування, впровадження та безпосередньої дії правових норм. Для цієї стадії особливо характерною є процедура загального спрямування та регламентації поведінки і діяльності суб'єктів адміністративних правовідносин шляхом введення вищеписаних норм у вітчизняну правову систему.

На цій стадії адміністративно-правового регулювання відбуваються розробка і прийняття тих регламентуючих норм, завданням яких є унормування процесу надання учасникам правовідносин відповідних прав та покладання на них обов'язків. Саме через цей процес здійснюється вплив адміністративно-правових норм на суспільні відносини у сфері здійснення правоохоронних функцій державними органами [5].

Висновки

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок про те, що суть процесу адміністративно-правового регулювання правоохоронної сфери полягає у цілеспрямованому впливі адміністративно-правових норм на постійне функціонування суспільних відносин з метою забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян за допомогою визначених законодавством адміністративно-правових засобів. Не менш важливою частиною цього процесу є забезпечення реалізації зворотнього зв'язку під час здійснення функцій з публічного державного адміністрування.

Динамічний процес розвитку і вдосконалення правоохоронної сфери є саме тією необхідною складовою створення державно-політичної системи функціонування суспільства, яка вже давно існує у розвинених і демократичних країнах із наявним верховенством права. Тобто у такій системі правоохоронні органи є, поряд із незалежною судовою гілкою влади, головними гарантами належного захисту і дотримання усіх невід'ємних та охоронюваних державою прав, свобод та законних інтересів громадян.

SUMMARY

The article deals with the issues of administrative and legal support of public relations that arise in the activities of law enforcement agencies, as well as their main features. By analyzing scientific views, the author defines the concepts of "law enforcement activities" and "administrative and legal relations" (in relation to the Institute of Public Relations, discussed in this article). In accordance with the main topic of this article, the characteristic features of both law enforcement and administrative and legal relations in the activities of law enforcement agencies were identified.

Suggestions have been made regarding the improvement of some procedures for the professional activity of law enforcement subjects. Emphasis is placed on the importance of modern administrative and legal support for their day-to-day activities in the performance of law enforcement tasks and functions. It is proposed to amend the relevant legislation in order to increase the efficiency of law enforcement activities and improve the motivationally-encouraged forms of their professional activity.

Keywords: law enforcement, administrative-legal relations, legal support, law enforcement system, state bodies, administrative law, legislation.

Задля досягнення ефективної та дієвої роботи вітчизняного державного механізму, зокрема, і у сфері здійснення правоохоронних функцій відповідними органами державної влади необхідно перш за все переглянути форми та методи взаємодії та координації між правоохоронними структурами, а також намагатися перейняти успішний зарубіжний досвід.

Література

1. Про національну безпеку України: Закон України № 2469-VIII від 08.07.2018. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст.241.
2. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України № 3781-XII, від 23.12.1993. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 11. Ст.50
4. Битяк Ю. П., Бугуцький В. В. Адміністративне право України: підручник. «Право». Харків, 2000. 520 с.
5. Галуцько В. В., Курило В. І. Адміністративне право України: навчальний посібник. «Олді-Плюс». Херсон, 2015. 272 с.